

Op de vlucht: vulkaan in je achtertuin

Vulkaan Agung op Bali rommelt al ruim zeven maanden. Hoewel de dreiging is afgenomen, zitten er nog altijd honderden mensen in een opvangkamp. Terwijl toeristen terugkeren naar de Balinese stranden om lekker te niksen, kunnen deze mensen niks anders dan in onzekerheid wachten tot de knallen binnen in de berg ophouden. **WILKE MARTENS**

Applaus barst los, er wordt luid gejoeld en op vingers gefloten. Nummer 43! Vol trots loopt de vrouw met het winnende lootje naar voren, glunderend neemt ze een felgekleurd kindermatras in ontvangst. Als ze terugloopt, gaat het applaus onverminderd door. 'Nummer 12!' De man met de microfoon wacht de stilte niet af. Uit de verzamelde menigte zwelt het applaus opnieuw aan. Hoofdkussens, dit keer. Wat een feest.

Los van de lootjes lijkt deze middag in niets op de bingo in het bejaardentehuis. Ingezamelde hulpgoederen worden verloot onder de aanwezigen in de hal van een onderzoekslotatie van het ministerie van landbouw in Rendang, in het binnenland van het Indonesische eiland Bali. Het eiland waar normaal gesproken gewassen worden veredeld, is sinds de eruptiedreiging van Agung in september vrijgemaakt om duizenden vluchtelingen op te vangen. Niet uit andere landen, maar uit dorpen op nog geen vijftien kilometer afstand. Nog altijd verblijven bijna vijfhonderd Balinezen, zogeheten Internally Displaced Persons (IDP's), hier in zelfgemaakte hutten. Hun huizen staan zó dicht bij de top van vulkaan Agung, dat het te gevaarlijk is om terug te keren.

Pas nog, op 5 april, spuwde Agung een rookpluim vijfhonderd meter de lucht in. „Een hoestje, vergeleken bij wat we al gezien hebben”, zegt Nyoman Sukawirma, vrijwilliger bij het Indonesische Rode Kruis. Sinds de eerste dreiging van de vulkaanuitbarsting zet hij zich in voor Balinezen die hun huizen moesten ontvluchten. Bijna 100.000 mensen werden vanaf medio september geëvacueerd, van wie 3500 in de opvanglocatie in Rendang terechtkwamen. Ruim zeven maanden later verblijven er zo'n 450 mensen, in tergende onzekerheid. „Het is niet duidelijk wanneer het veilig is om terug te gaan”, legt Sukawirma uit, terwijl hij een rondleiding geeft over het terrein. „Hier merk je niks, maar in hun huizen zouden ze 's nachts wakker liggen van de knallen en bevingen. Bovendien herinneren ouderen zich de verwoestende uitbarsting van 1963 nog als de dag van gisteren.”

Zoals mevrouw Nengah Nuarka, die voor de tweede keer van haar leven is gevlucht voor Agung. „In 1963 was ik naar de markt gevlucht, hier vlakbij”, vertelt de oude vrouw, die niet precies weet hoe oud ze is („maar vast ergens in de tachtig”). Samen met haar twee kleindochters Wayan en Ketut zit ze op een laag bed in een halfopen gebouw op het terrein. De familie heeft een hoekje ge-

claimd, direct naast de ingang. Veel meer dan de bedden, een geïmproviseerd kastje en wat keukengerei staat er niet. „We hadden een rieten dak”, herinnert ze zich. „Het hele huis werd verwoest, het bleef maar stenen regenen. Eigenlijk is dit er niks bij...” Een bedrukte glimlach verschijnt op haar gezicht. De stenenregen mag dan kleiner zijn, de onzekerheid is des te groter. „Niemand kan ons vertellen wanneer we terug mogen”, zegt Wayan. „Normaal gesproken zouden we op het land aan het werk zijn, maar nu mogen we er niet naartoe.”

Een dag eerder. In Untalan, vijf kilometer van de top van de vulkaan, slapen zo'n honderd mensen in de banjar, het gemeenschapshuis van nog geen vijftig vierkante meter. Sukawirma en zijn collega's komen hier een waterreservoir en latrines maken. „We maken de voorzieningen voor mensen die hoger op de berg wonen”, zegt Sukawirma. De mensen die lager wonen hebben geluk: na een dikke laag as van hun huis te hebben geboend, kunnen zij weer terug. „Door de regen is veel as weggespoeld, de dakgoten raakten ervan verstopt”, zegt Ketut Mangku Metri, terwijl ze de schade aan haar huis laat zien. „De as tast zinken daken aan, ze zijn helemaal verroest. Maar we zijn dolblij dat we weer naar huis kunnen en gelukkig is de lingam heel gebleven.” Ze duidt op het symbool voor de scheppingskracht van Shiva, dat de familie uit de tempel heeft meegenomen om erop te passen. „We hebben het beeld net weer teruggeplaatst”, lacht ze. Op dat moment breekt het wolkende open en laat Agung zich even zien. Een kleine truck met koeien rijdt de berg op: vee mag vast naar huis. Seeren torent de vulkaan boven de daken uit: bijna zou je vergeten dat hij elk moment kan uitbarsten.

Kapotte huizen, verloren gegane oogst en vee dat is overleden of voor een spotprijs van de hand is gedaan: boeren uit de omgeving hebben flink geleden, ook al bleef een lavastroom uit. De gevolgen strekken echter veel verder: aangezien de economie op Bali voor 80 procent op toerisme draait, had de vulkaandreiging impact op bijna iedereen. „Binnen vijf dagen na de eerste verhoging van het dreigingsniveau waren alle toeristen verdwenen”, vertelt Gusti Bagus Tiadnyana, als we overnachten bij Jepun DiDulu Cottages, het resort van zijn oom, zo'n 25 kilometer ten zuidoosten van Agung. „Het ergste is dat veel toeristen nog steeds wegblijven, ook al ligt ons resort ver buiten het risicogebied. Mijn oom heeft zijn personeel deels op non-actief moe-

ten stellen. Maar er zijn ook veel ondernemers die al het personeel moesten ontslaan, of zelfs hun hotel of restaurant moesten sluiten.”

Niet alleen financieel, ook emotioneel heeft de dreiging grote impact. „Het was zó stil op straat, het leek wel oorlog”, vertelt Tiadnyana. „De mensen in het dorp waren bang, iedere minuut van de dag waren ze met Agung bezig. Soms reden we een stukje die kant uit met de scooter, om te kijken of er lava uit de vulkaan kwam. Omdat mijn grootouders de uitbarsting van 1963 hebben meegemaakt, wisten we dat we continu alert moesten blijven. 's Nachts bleef om de beurt iemand wakker, zodat we direct konden vluchten als dat nodig was.”

Zolang de situatie precair blijft, houdt het Balinese Rode Kruis de deuren van het kamp open. „We zien dat IDP's terugkeren naar huis, maar enkele weken later uit angst hier weer op de stoep staan”, zegt Gede Sudiartha, vicevoorzitter van Rode Kruis op Bali. „Wij verplichten niemand om naar huis te gaan, ongeacht het alertheidsniveau of politieke besluiten. Zolang er middelen zijn, blijft ons opvangkamp bemand. Pas als de laatste IDP naar huis durft, pakken wij onze spullen.”

‘AGUNG KAN NOG WEL EEN JAAR ONRUSTIG BLIJVEN’

Vulkaan Agung wordt 24/7 in de gaten gehouden door het Pusat Vulkanologi dan Mitigasi Bencana Geologi (PVMBG), oftewel het Centrum van Vulkanologie en Geologische Risicobeperking van Indonesië. „Op dit moment staat het alertheidsniveau van Agung op 3”, zegt Gede Suantika, chief division of administration van het PVMBG. „Dit betekent dat een explosie of uitbarsting impact zou hebben binnen een radius van 4 kilometer vanaf de krater. In dit gebied is toegang voor mensen dan ook verboden, daarbuiten is het veilig. We observeren nog regelmatig stoom- en aswolken, die tot wel 500 meter boven top uitkomen. Afhankelijk van de windrichting, komt het as neer op de flanken van de berg.” Suantika verwacht dat het nog wel even kan duren voordat het gerommel helemaal ophoudt. „Misschien duurt het wel meer dan een jaar”, zegt hij. „Lokale tectonische aardbevingen kunnen het magma in de krater snel verstoren. Pas als alle activiteit in de vulkaan weer volledig tot rust gekomen is, kunnen we terug naar niveau 1.”

FOTO'S: ANIEL MITHOE

'Risico's toeristen zijn overdreven'

De westerse media hebben de risico's van reizen naar Bali overdreven, vindt Gede Sudiarta, vicevoorzitter van het Balinese Rode Kruis. „Zelfs bij het hoogste alertheidsniveau is slechts een gebied van 12 kilometer vanaf de top van Agung daadwerkelijk gevaarlijk, maar sommige westerse media deden het voorkomen alsof je jezelf de dood inloopt als je naar Bali zou gaan. Natuurlijk is het belangrijk om niet de 'restricted area' in te gaan. Maar er

zijn zoveel toeristische trekpleisters in andere delen van het eiland, waar je met een gerust hart van kan genieten." Op social media wordt volop ingezet op andere highlights van het eiland, onder de hashtag #balisafe. Sudiarta hoopt dan ook dat het toerisme snel weer op haar oude niveau komt. „De ondernemers op Bali hebben flinke financiële klappen gehad, dus vertel aan iedereen dat Bali een veilige bestemming is!"

TIJDLIJN

10 augustus 2017

De eerste tekenen van seismische activiteit worden waargenomen, maar deze zijn niet gevaarlijk.

13 september 2017

Het alertheidsniveau wordt opgeschaald van 1 (Normaal) naar 2 (Oppassen), omdat zwavelrijke gassen ontsnappen uit de krater.

18 september 2017

Het alertheidsniveau wordt opgeschaald naar niveau 3 (Standby), vanwege een snelle toename van het aantal vulkanische aardbevingen. Tevens is op satellietbeelden een kleine hotspot waargenomen. Het gebied tot 6 kilometer van de top is aangemerkt als verboden terrein. Zo'n 50.000 mensen begonnen vrijwillig aan evacuatie.

22 september 2017

Een stoomwolk dreef naar het zuidwesten, op 50 meter hoogte boven de top van Agung. In de laatste week van september waren er 1 tot 3 aardbevingen per minuut, met in totaal meer dan 600 bevingen per dag. PVMBG verhoogde het niveau naar het maximum, niveau 4 (Gevaar). Een gebied van 12 kilometer vanaf de top werd verboden terrein. Tegen het einde van de maand waren 90.000 mensen uit het gebied geëvacueerd, net als tienduizenden stuks vee.

29 oktober 2017

Ondanks dat stoom- en gasuittoot, met uitschietters van rookpluimen tot 1500 meter hoogte (gemeten vanaf de 3 kilome-

ter hoge top), deze maand herhaaldelijk zijn geobserveerd, nam het PVMBG een afname van seismische activiteit waar. Er werd teruggeschaald naar niveau 3.

27 november 2017

Agung spuwt een enorme hoeveelheid as, die in verschillende richtingen waaide. De wijde omgeving wordt bedolven onder een dikke laag as. Door de aswolk moet het vliegveld in Denpasar noodgedwongen dicht tot 29 november en zelfs op Lombok (100 kilometer ten zuidoosten van Agung) valt as neer. Op satellietbeelden is duidelijk lava te zien in de vulkaan; tevens worden hoge temperaturen gemeten. Er wordt weer opgeschaald naar niveau 4

25 december 2017

Agung blijft as spuwen in december. De krater is voor een derde gevuld met lava. Meer dan 70.000 IDP's verblijven in 239 opvangkampen.

10 februari 2018

Het alertheidsniveau is teruggebracht naar 3; de seismische activiteit van Agung is afgenomen.

17 april 2018

Zo'n 450 mensen verblijven nog in opvangkampen. Nog altijd staat het alertheidsniveau op 3 en is een gebied van 4 tot 5 kilometer vanaf de top van de vulkaan aangemerkt als gevaarlijk terrein.

Bronnen: Global Volcanism Program (Smithsonian Institution) en Rode Kruis Indonesië

Uitbarsting van 1963

De laatste keer dat Gunung Agung uitbarstte was in 1963. De vulkaan stortte tussen februari 1963 en januari 1964 zo'n 0,4 kubieke meter lava uit en spuwde tot wel 26 kilometer hoogte as en stenen de lucht in. Met een 5 (uit 8) op de

Vulkanische Explosiviteitsindex, was dit de grootste uitbarsting van de twintigste eeuw. De vuurzee van lava en stenen verwoestte een enorm gebied rondom de vulkaan, waarbij tussen de 1100 en 1900 mensen om het leven kwamen.